

EU TECHNICAL ASSISTANCE
TO CIVIL SOCIETY ORGANISATIONS
IN THE WESTERN BALKANS AND TURKEY

SOSYAL ETKİ ANALİZİ REHBERİ

ÖNSÖZ

“Sosyal Etki Analizi” Eğitim Programı toplantısı AB TACSO 3 Projesi (Batı Balkanlar ve Türkiye’deki Sivil Toplum Örgütleri için Teknik Destek Projesi) kapsamında Türkiye’deki farklı tematik alanlarda çalışan sivil toplum örgütleri (STÖ’ler) için **3-5 Kasım 2021 tarihleri** arasında çevrim içi olarak gerçekleştirildi. Eğitim programına Türkiye’de bulunan ve farklı tematik alanlarda çalışan 30 kadar sivil toplum örgütü temsilcisi katılım gösterdi.

Sosyal Etki Analizi Eğitim Programının amacı, STÖ'lere sosyal etki analizi konusunda rehberlik sağlamak ve temel amaçlarına özgü olarak göstergeler belirleyebilmeleri konusunda pratik beceri kazandırmanın yanı sıra, sosyal etki analizi pratiğini iyi bir stratejik planlama ile birleştirilmiş olarak günlük işleyişlerinin bir parçası haline getirecek şekilde içselleştirmelerini sağlamak olarak belirlenmişti. Bunun yanı sıra eğitim programı esnasında “sosyal etki analizi”, “izleme ve değerlendirme”, “çıktılar”, “sonuçlar”, “göstergeler” vb. gibi ilgili kavramları net bir şekilde tanımlamak ve Türkiye’de ve dünyada sosyal etki analizinin somut örnekleri ve en iyi uygulamalarını aktarmak hedeflenmiştir. Şu anda okumakta olduğunuz rehber **Sosyal Etki Analizi Eğitim Programı**nın ardından eğitim programı kapsamında ele alınan konuları tüm sivil toplum örgütlerinin erişimine açık hale getirmeyi amaçlamaktadır.

Keyifli okumalar diliyoruz;

AB TACSO 3 Ekibi

Rehberi Hazırlayanlar: Başak Tuğsavul | Anıl Derkuş

İÇİNDEKİLER

1. SİVİL TOPLUM ÖRGÜTLERİ İÇİN SOSYAL ETKİ NEDİR?	1
2. SOSYAL ETKİ ODAKLI DÜŞÜNMEK NEDİR?	3
3. SOSYAL ETKİ ODAKLI DÜŞÜNMEK NEDEN ÖNEMLİDİR?	4
4. SOSYAL ETKİMİ ANLAMAK İÇİN NEYE BAKMAM GEREKİR?	6
5. SOSYAL ETKİ ODAKLI TASARIM İÇİN HANGİ ADIMLARI TAKİP EDEBİLİRİM?	7
6. SOSYAL ETKİ ODAKLI TASARIM İÇİN HANGİ ANALİZLER, NASIL YAPILIR?	8
7. SOSYAL ETKİYİ ANLAMAK İÇİN İZLEME NASIL YAPILIR?	11
8. SOSYAL ETKİYİ ÖLÇMENİN SINIRLILIKLARI/ ZORLUKLARI NELERDİR?	13
9. HANGİ BİLGİYE NASIL ULAŞMALIYIM? VERİ VE BİLGİ TANIMI	14
10. HANGİ VERİ TOPLAMA ARACINI SEÇMELİYİM?	15
11. ÖRNEKLEMİ NASIL BELİRLERİM?	19
12. DEĞİŞİM YARATTIĞIMIN KANIT VE İZLERİ NELERDİR? (GÖSTERGELER VE GÖSTERGE TÜRLERİ)	20
13. VERİ ANALİZİ NASIL YAPILIR?	24
14. GÖRSELLEŞTİRMELER NASIL YAPILIR?	26
15. RAPOR İÇİN NASIL BİR AKIŞ HAZIRLANABİLİR?	30
16. RAPOR NASIL SUNULUR?	31
KAYNAKÇA	33

SİVİL TOPLUM ÖRGÜTLERİ İÇİN SOSYAL ETKİ NEDİR?

Sosyal etki, tasarlanmış bir eylem (müdahale) sonucunda ortaya çıkan sosyal ve çevresel sonuçlar; yani değişimlerdir. Bu değişimlerle birlikte bir sosyal değer yaratılması hedeflenmektedir ve ortaya çıkan değişim olumlu olabileceği gibi olumsuz da olabilmektedir.

Sivil toplum örgütleri (STÖ) çevresel ya da sosyal bir meseleyi ele almak, toplumsal bir sorunu çözmek, yani bir “değişim” yaratmak için harekete geçerler. STÖ’ler değişim yaratmak için bir amaç belirler ve buna yönelik çeşitli eylemler; proje, etkinlik ve faaliyetler hayata geçirirler. Sosyal etki, tüm bu eylemlerin ne işe yaradığı, yani sonucunda ne olduğu sorusuna verilen yanıttır. Kurumun en başta ortaya koyduğu amacın kurumun eylemleri sonucu gerçekleşip gerçekleşmediği ya da o amaca ne kadar yaklaşıldığı kurumun etkisini gösterir. Başka bir deyişle STÖ’lerin sosyal etkisi, onların yarattığı “fark”tır.

STÖ’ler eylemleriyle bekledikleri sonuçlara ulaşabilecekleri gibi birçok faktörün etkisiyle beklemedikleri sonuçlara da ulaşabilirler. Örneğin bir STÖ’nün “evlilik sonrası edinilen mallara eşit bölüşüm” için savunuculuk yapması sonucunda yasa değişebilir, ilgili yasadaki binlerce kadın faydalanabilir ve böylelikle bu kadınların ekonomik olarak güçlenmesi sağlanabilir. Bu STÖ’nün istediği ve olumlu bir değişimdir. Ya da başka bir STÖ’nün “gençler arasında alkol bağımlılığını önlemek” için çalıştığını düşünelim. Bunun sonucunda ilgili yasa değişebilir, kamusal alanda alkol kullanımı kısıtlanabilir ama bu sonuç gençlerde alkol kullanımı azaltmak yerine beklenmedik bir şekilde arttırabilir. Bu etki STÖ’nün beklemediği, öngöremediği ve istemediği bir etki olacaktır. İstenmeyen etkilerin ortaya çıkmaması için STÖ’lerin sosyal etkilerine tasarım ve planlama aşamasından itibaren odaklanmaları gerekmektedir.

BİLMEK
İYİ OLABİLİR

Sosyal etkiyi anlamaya ve ölçmeye yarayan iki önemli ifadeden daha bahsetmek gerekir:

YATIRIMIN SOSYAL GERİ DÖNÜŞÜ (SOCIAL RETURN ON INVESTMENT - SROI)

Bir alana yapılan yatırımın yarattığı sosyal değerin ne olduğunu ifade eder. Bu değer eşitsizliklerin azaltılması, çevresel yıkımın önlenmesi, sosyal, çevresel ve ekonomik iyi olma halinin geliştirilmesi ile de ilgilidir.*

*The Global Network for Social Value and Impact Management | <https://www.socialvalueint.org/>

DEĞİŞİM TEORİSİ (THEORY OF CHANGE)

Değişim teorisi kurumların etki yaratabilmek için ihtiyaç duydukları yol haritasını oluşturmalarını sağlayan bir araçtır. Hedefleri için doğru aktiviteleri seçip seçmediklerini, hangi aktivitelerin hedeflerine ulaşmaya yardımcı olmayacağını, hangilerini yalnız, hangilerini başkalarının desteğiyle yapabileceklerini ve etkilerini nasıl ölçebileceklerini anlamalarına yardımcı olur.*

*NPC, Social Impact Think Thank and Consultancy | <https://www.thinknpc.org/resource-hub/theory-of-change-the-beginning-of-making-a-difference/>

Sosyal etkiler bireylerin hayatında doğrudan ve dolaylı olarak değişim yaratan her şeyle ilgilidir. Bunlar insanların yaşam tarzları, etkileşimleri, kültürleri, gelenekleri, inançları, politik katılımları, demokratikleşme düzeyleri, sosyal refahları, sağlıkları, esenlikleri, gelir ve mülkleri, hakları ve haklara erişimleri, korkuları, özelemleri, güvenlikleri vb. ihtiyaçları ile ilgili olabilir.¹ Örneğin bir STÖ, gençlerin politik katılımını arttırmak için çalıştığında, bunun o ülkenin demokratikleşme düzeyine bir katkısı vardır. Kadınlara ve LGBTİ+’lara yönelik şiddetle mücadele eden bir kurum onların sağlıkları, güvenlikleri ve esenlikleri için çalışıyordur.

¹ Vanclay, F. 2003 Uluslararası Sosyal Etki Değerlendirmesi İlkeleri. Etki Değerlendirmesi ve Proje Değerleme 21(1), 5-11.

SOSYAL ETKİ ODAKLI DÜŞÜNMEK NEDİR? SOSYAL ETKİ NEDİR?

Sosyal etki odaklı düşünmek bir eylemi tasarlama aşamasından sonuçlanma aşamasına kadar hangi etkileri yaratacağını gözeterek planlamak; izlemek, değerlendirmek ve çıktıların eylemlere tekrar yansımaları sağlamak demektir.

Sosyal etki odaklı düşünme yaratılmak istenen etkiye dair bazı varsayımlarda bulunmak demektir, bu nedenle başlangıç aşamasından itibaren her aşamada veri toplamayı gerektirir. Çünkü varsayımlar eldeki bilgiler uyarınca yapılır ve yine aksiyonlara dair öneriler (müdahaleler) bu doğrultuda geliştirilir. Yani tüm süreç kanıta dayalı olarak işler. Aynı zamanda her çıktı elde edildiğinde buradan edinilen bilgi ve derslerin faaliyetlere ve gerekirse amaç ve hedeflerin gözden geçirilmesine yansımaları sağlanır.

Afetlerin olumsuz etkilerinin ortadan kaldırılması için çalışan bir STÖ, hangi afetlerin ortaya çıktığını, hangi olumsuz etkilerin meydana geldiğini ve bunların insanların hayatında nasıl yansımaları olduğunu önceden araştırmalı, alana dair veri toplamalı, ortaya çıkması muhtemel olumsuz etkileri tespit ettikten sonra onları ortadan kaldırmak için önerdiği müdahalelere dair de bilgileri ortaya koymalıdır. Önerilerin müdahaleler işe yarar müdahaleler mi? Hangi müdahaleler daha etkin? Bu müdahalelere ihtiyaç var mı ve bunlar bir STÖ tarafından karşılanmalı mı gibi sorulara yanıt verilmelidir.

SOSYAL ETKİ ODAKLI DÜŞÜNMEK NEDEN ÖNEMLİDİR SOSYAL ETKİ NEDİR?

DAHA İSTENİLİR BİR ETKİ YARATMAK

Sosyal etki odaklı düşünmek ve etkiye yönelik bir tasarım yapmak; istenen değişimin boyutunu ortaya koyarak bu boyuta yönelik bir hazırlık ve yaratılan değişimin ölçtükten sonra da öğrenilen derslerle etkinin gücünü arttırmak için faydalıdır.

YARATILAN DEĞİŞİMİ DOĞRU TESPİT EDEBİLMEK

Ortaya çıkan değişimin temelsiz bir varsayıma ya da tahmine dayanmaması, genel geçer ifadelerle ortaya konmaması, abartıdan uzak olması ve gerçek boyutlarıyla görülebilmesi için sosyal etki ölçümlemesi ve analizi yapılır. Bu ölçümleme belirli araştırma teknikleri ve araçları kullanılarak bilimsel yöntemlerle uygulanırsa gerçek değişimin (olumlu ya da olumsuz) boyutları daha iyi tespit edilebilir.

AMACIN DOĞRU BELİRLENDİĞİNDEN EMİN OLMAK, GEREKİRSE AMACI DEĞİŞTİRMEK

Ortaya çıkan değişimin temelsiz bir varsayıma ya da tahmine dayanmaması, genel geçer ifadelerle ortaya konmaması, abartıdan uzak olması ve gerçek boyutlarıyla görülebilmesi için sosyal etki ölçümlemesi ve analizi yapılır. Bu ölçümleme belirli araştırma teknikleri ve araçları kullanılarak bilimsel yöntemlerle uygulanırsa gerçek değişimin (olumlu ya da olumsuz) boyutları daha iyi tespit edilebilir.

ÖNCELİKLERİ BELİRLEMEK

Kurum sosyal odaklı düşünmeye başladığında kendi gücü ve yapabilirliğini analiz etmeye başlayacak, yaptığı eylemlerin sonuçlarını ölçtüğünde de hangi eylemin işe yaradığını görecektir. Kurumun maddi imkanları, çalıştığı ölçek (yerel, bölgesel, ulusal), karar vericileri ikna etme potansiyeli, içinde bulunduğu ağlar, elindeki diğer imkanlar ve fırsatlar onun gücü ve yapabilirliğini belirler. Kurum hem kendi gücü ve yapabilirliği hem de içinde bulunduğu ekonomik, sosyal ve siyasi durumun resmini çizdiğinde neyi önceliğe alması gerektiğini daha iyi anlayacaktır.

KAYNAKLARI ETKİN KULLANMAK

Kurumlar sosyal etkilerini ölçtüklerinde hangi faaliyetin daha fazla etki yarattığını görecektir ve yatırımını bu doğrultuda yapacaktır. Aynı zamanda kurumun kendi güçlü ve zayıf yanlarının farkında olması, fayda maliyet analizi yapabilmesi, her türlü kaynağını daha etkin kullanmasını beraberinde getirecektir.

DESTEKÇİLERİN/SPONSORLARIN GÜVENİNİ KAZANMAK

Kurumlar yarattıkları etkinin boyutunu ortaya çıkardıklarında ve bunu ilgili destekçilerine anlattıklarında onların güvenini kazanacak ve yatırımlarının doğru yere gittiğini gösterebileceklerdir. AB TACSO 3 Bölgesel İhtiyaç Analizi Raporu²'nda da belirtildiği üzere sivil alanın daraldığı zamanlarda şeffaflığın önemi konusunda artan bir farkındalık olmasına rağmen, uygulamada STÖ'lerin şeffaflık ve hesap verebilirlik düzeyleri genellikle düşüktür. STÖ'ler faaliyetleri hakkında rapor verirken, yürütülen çalışmaların etkisinden ziyade çıktılarına odaklanma eğilimindedirler. Oysa destekçilerin güvenini kazanmak onlara örgütün çalışmalarının yarattığı farkı, yani etkisini anlatmakla mümkündür.

PAYDAŞLARA (HEDEF GRUPLAR, DİĞER STÖ'LER, KAMU KURUMLARI VB.) HESAP VERMEK

Kurumlar birlikte çalıştıkları gönüllüler, hedef gruplar, STÖ ve/veya kamu kurumlarıyla iş birliği halinde bir değişim yaratırlar. Her ilgili paydaşın bu değişimdeki rolünü ve katkısını görmesi kurumla iş birliğini sürdürme kararı için önemlidir.

² <http://tacso.eu/wp-content/uploads/2020/09/Regional-CS-Needs-Assessment-Report-2018-2019-final.pdf>

SOSYAL ETKİMİ ANLAMAK İÇİN NEYE BAKMAM GEREKİR?

AMACIM NEYDİ, AMACIMA ULAŞABİLDİM Mİ?

STÖ'ler yola çıkmadan önce bir amaç belirler. Bu amacın gerçekleşmesi genelde birçok faaliyet ve projenin art arda yürütülmesiyle, uzun vadeli uğraşların sonucu mümkün olur.

STÖ'ler amaçlarını gerçekleştirmek için ortaya kaynaklar, materyaller, işgücü ve zaman ortaya koyarlar. Bu girdiler aksiyonlara dönüşür ve bu aksiyonların çıktıları çoğunlukla erişim sayıları ya da elde edilen ürünler ile ifade edilir. Aynı zamanda hemen bir faaliyet sonucunda bazı "değişimler" gerçekleşebilir. Örneğin bir eğitim sonunca belirli bir konuda kişilerin bilgisi artabilir. Etkiler ise uzun vadede ortaya çıkan değişimleri ifade eder.

Örneğin belirli bir bütçe ve insan kaynağı ile (girdiler), Z hastalığına yönelik danışmanlık hizmetleri üzerine eğitim ve atölye yaptınız (süreçler, faaliyetler). Tüm bu faaliyetlerle toplamda X kadar danışmanlık veren kişiye ulaştınız (çıktılar) ve sonucunda danışmanlık alan hasta sayısında bir artış görüldü (sonuçlar). Sizin toplamda etkiniz Z hastalığına yakalanma oranındaki artış/azalış üzerinedir. Bununla birlikte bu artış/azalışın sizin yürüttüğünüz faaliyetler sonucunda olduğunu da ortaya koymalısınız.

GİRDİLER	SÜREÇLER	ÇIKTILAR	SONUÇLAR	ETKİLER
İnsan Kaynağı	Eğitimlerin Sayısı	Eğitilen Kişilerin Sayısı	Kısa Vadeli Değişimler	Uzun Vadeli Değişimler
Finansal Kaynaklar	Atölyelerin Sayısı	Erişilen Kişi Sayısı		
Materyaller	Etkinliklerin Sayısı	Hizmet Verilen Kişi Sayısı		
Zaman				

SOSYAL ETKİ ODAKLI TASARIM İÇİN HANGİ ADIMLARI TAKİP EDEBİLİRİM?

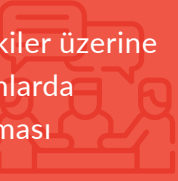
1

Meselenin iyi
anlaşılması

2

Olası etkiler üzerine
varsayımlarda
bulunulması

3

Uygulama
faaliyetleri

4

İzleme programı
tasarlanması ve
uygulanması

Sosyal etki odaklı düşünmek kök soruları sormakla başlar. Örneğin dezavantajlı bireyleri güçlendirmek istiyor olabilirsiniz. Neden onları güçlendirmek istiyorsunuz? Dezavantajlı birey derken kimi kastediyorsunuz? Güçlendirmek derken ne anlıyorsunuz? Onları güçlendirerek nereye varmak istiyorsunuz? gibi sorulara öncelikle yanıt vermeniz gerekir.

STÖ'nün ele aldığı **meseleyi iyi anlaması** ve anlatması gerekir. Bunun için sorunun gerçek bir sorun olduğunu ortaya koyan kanıtlara erişilmeli, bir başlangıç verisi temel alınmalıdır. Aynı zamanda o sorunu yaşayan birey ve gruplarla görüşülerek hem sorunun hem de ona yönelik çözümün doğru tanımlanması sağlanabilir. Sorun analizinin iyi yapılabilmesi için var olan raporların ya da ilgili sivil toplum örgütlerinin raporlarının incelenmesi aynı şekilde faydalı olabilir.

STÖ'nün önerdiği çözüm ve bu çözümün yaratacağı **olası etkiler üzerine varsayımlarda** bulunulur. Bunun için farklı grupların da (kadınlar, çocuklar, engelliler, mülteciler vb.) çözümden nasıl etkileneceği üzerine düşünülmelidir. Olumlu, olumsuz, dolaylı, dolaysız bütün olası etkiler üzerine çalışılmalıdır.

Bir diğer adımda **uygulama faaliyetleri** vardır. Bu uygulamaların etkiyi maksimize etmesi için doğru müdahaleler içermesi gerekir. Doğru zamanda, doğru yerde, doğru kişilerle ve doğru araçlarla çalışmak için iyi bir planlamaya ihtiyaç duyulur.

Ve tabii etkinin ölçülmesi için bir **izleme programı tasarlanması ve uygulanması** gerekir. Hangi veriye, nasıl ve hangi araçlarla ulaşılabileceğinin cevapları verilmelidir. İyi bir sosyal etki analizi aynı zamanda hangi bilgiyi toplayacağını, elde edilen bilgileri nasıl yorumlayacağını bilmekle ve bilgiler arası ilişkiyi kurabilmekle mümkündür.

STÖ'ler tüm bu adımlarla birlikte kurum olarak meseleyi, kendilerini ve güç ortaklarını tanımak için bazı analiz yöntemleri uygulayabilirler.

SOSYAL ETKİ ODAKLI TASARIM İÇİN HANGİ ANALİZLER, NASIL YAPILIR?

Öncelikle STÖ'lerin amaçlarını belirlerken **gerçekçi** ve **erişilebilir** olmaya dikkat etmesi gerekir. STÖ kendi "gücü" ve "yapabilirliği" doğrultusunda bir amaç belirlemelidir. Bunun için de önce mevcut durumunu; yani elindeki kaynakları, içinde bulunduğu ilişkileri, ele aldığı sorunu değiştirebilme potansiyelini ortaya koymalıdır.

STÖ'ler mevcut durumlarını belirlerken aşağıdaki soruları sorabilirler:

İhtiyaç Analizi için Kullanılabilecek Sorular

- Benim gördüğüm sorunu başkaları da görüyor mu? Bu sorun sadece benim için mi sorun?
- Bu sorunun giderilmesi için nasıl bir değişikliğe ihtiyaç var? Ne boyutta?
- Nasıl bir kaynağa ve kimlere ihtiyaç var?
- Bu sorun çözülebilir bir sorun mu?
- Bu sorunun çözümü için bana ihtiyaç var mı?
- İçinde bulunduğum sosyal, ekonomik, kültürel ve politik koşullar bu sorunun çözümünde ne kadar etkili?
- Engeller neler? Bu engelleri aşabilir miyim?

Kurum Analizi için Kullanılabilecek Sorular

- Mevcut bilgim ve uzmanlığım ele aldığım sorunu anlamaya ve çözmeye yeterli mi?
- Elimdeki bütçeyle bu sorunu çözmek için gerekli faaliyetleri yerine getirebilir miyim?
- Amacıma ulaşmak için yeterli insan kaynağım var mı?
- Sorunu çözmek için hangi araçları kullanacağımı biliyor muyum? Doğru araçları kullanabiliyor muyum?
- Amacıma ulaşmak için ittifaklar kurabilir miyim? Diğer örgütleri bir araya getirebilir, kilit kişi ve kurumlara ulaşabilir miyim?
- Konuyla ilgili karar alıcıları etkileyebilir miyim?

Paydaş Analizi için Kullanılabilecek Sorular

- Paydaşlarımdan özellikler neler? (karar vericileri etkileme gücü, kamuoyunu etkileme gücü, konuya ilgisi, motivasyonu vb.)
- Paydaşlarım bana hangi konularda katkı sağlayabilirler? Kimle hangi konuda çalışmalıyım?
- Hangi paydaşlar sorunun çözümüne daha fazla katkı sağlar?

Bu ve benzeri sorular ortaya konan amacın ne kadar gerçekçi ve erişilebilir olduğunu anlamak için en başta sorulmalıdır. Eğer bu soruların büyük çoğunluğuna hayır yanıtı veriliyorsa amacın kurumun imkan ve kaynakları doğrultusunda tekrar kurgulanmasında fayda vardır.

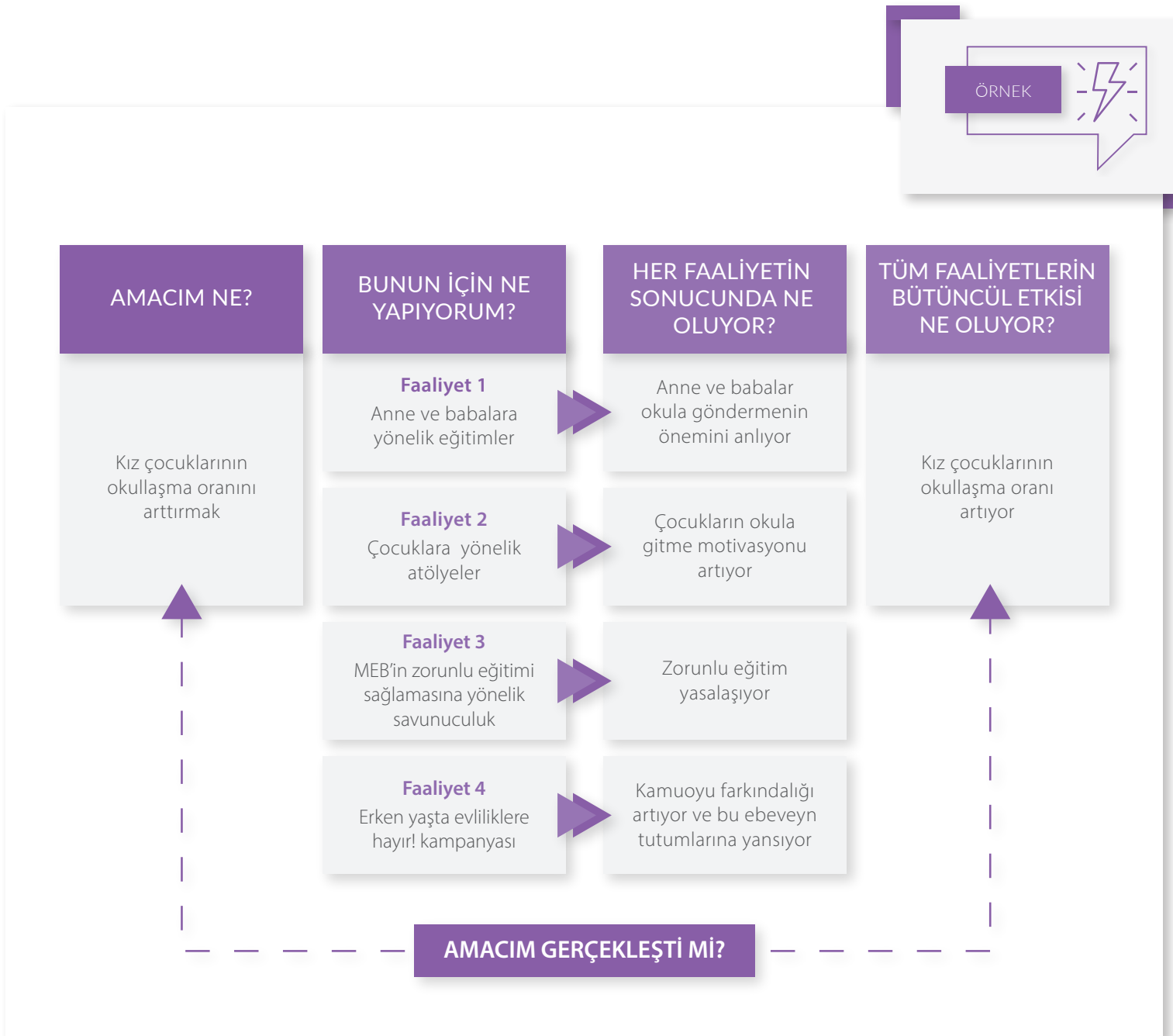
Yerel düzeyde çalışan bir STÖ çocuk işçiliğini ortadan kaldırmayı amaç edinmiş olabilir. Çocuk işçiliğini ortadan kaldırmak, sosyal, kültürel ve ekonomik boyutları olan ve ulusal çapta ele alınması gereken bir meseledir. Eğer yerel bir STK bu konularda yeterince uzmanlığa sahip değilse ve sadece yerel ölçekte çalışmalar yürütebiliyorsa bu ölçekte bir amacı hayata geçirmesi gerçekçi ve erişilebilir olmayabilir.

ÖRNEK

STÖ'lerin amaçlarına ulaşip ulaşmadıklarını anlamaları ancak bu amacın **ölçülebilir** olmasıyla mümkündür. Eğer konuyla ilgili halihazırda bir veri mevcut değilse ya da veriye ulaşmanın herhangi bir yolu yoksa nasıl bir değişim yaratıldığı da tespit edilemez. Örneğin bir ülkede hanede çocuğa yönelik ihmal ve istismara dair ulusal ölçekte bir veri tutulmuyor ya da bir araştırma bulunmuyorsa, bu şiddet ve istismarı azaltmak amacıyla yola çıkan bir STÖ'nün bu amaca ne kadar ulaştığını anlayabileceği bir referansı olmayacaktır.

Kurumun amacına ulaşması sadece bir ya da iki faaliyeti gerçekleştirmesiyle mümkün olmaz. Bir amacın gerçekleşmesi birçok faaliyetin ve çabanın ürünü olarak uzun yıllara yayılabilir. **Bu nedenle sosyal etkinin görülmesi kısa süreli çıktılara değil, uzun vadedeki değişimlere bakılarak anlaşılabilir.**

SOSYAL ETKİYİ ANLAMAK İÇİN İZLEME NASIL YAPILIR?

Bir programın, projenin ya da kurumun amacına ya da hedeflerine ulaşmak için kat ettiği ilerlemeyi ölçen **sistematik**, rutin **bilgi toplama** sürecine izleme denir. İzleme çeşitli araçlar (gözlem, anket, veri tutuma vb.) ve yöntemlerle (nicel ve nitel) yapılır.

İzleme örneğin, faaliyetlerin ne kadar iyi uygulandığını, uygulamaların nasıl değişiklikler gösterdiğini, programın hedeflenen kitleye ne ölçüde ulaştığını anlamamıza yardımcı olur.

İzleme bir aktivitenin, durumun, vakanın detaylarını kaydetme, hesap tutma, bilgi toplama, takip etme faaliyetleriyle ilgilidir. İzleme ile bir kurumun tüm resmi çekilebilir. Hizmetlerin kalitesi, kapsamı, faaliyetlerin ulaştığı kişiler, zamanlaması, ne zaman ve ne süreyle uygulandığı, nasıl değişikliklere yol açtığı izlenebilir.

İzleme & değerlendirme (monitoring & evaluation) ve sosyal etki (social impact) kavramları çoğu zaman birbirilerine karıştırılmaktadır. İzleme, etkiyi anlamak için gerçekleştirilen bir eylemdir. İzleyerek bir programın, projenin ya da faaliyetin çıktılarına ve/ya sonuçlarına dair bilgi toplanır. Etki ise ortaya çıkan sonuçlar yani değişimlerdir. Sivil toplum kuruluşlarının önemli bir kısmı izleme ve değerlendirme faaliyetlerini yürüterek sadece çıktıları (erişim sayıları, katılımcı sayıları, katılımcıların farkındalık düzeyleri vb.) izlemektedir. Oysa kurumun amacına yönelik bir değişimin gerçekleşip gerçekleşmediğini izlemek etki izlemenin esasını oluşturur.

İzlenen örnek kurum unsurları

- Faaliyetler (haftalık, aylık, yıllık)
- Yıllık planlar (aylık, yıllık)
- Stratejik Planlar (yıllık, 5 yıllık, 10 yıllık)
- Bütçe Planları (aylık, yıllık)
- İletişim faaliyetleriyle erişim sayıları
- Kaynak Geliştirme sayıları
- İnsan Kaynakları

İzlenen örnek proje/program unsurları

- Dağıtılan broşürlerin takibi
- Hazırlanan yayınlar ve erişim sayıları
- Okula giden öğrenci sayısı
- Yıllık gerçekleşen doğa felaketleri ve nedenleri
- Gözlenen tür sayısı
- İnsan hakları ihlalleri
- Cezaevlerine girme nedenleri
- Hastaların durumları
- Eğitilen sağlık çalışanları
- Dağıtılan kondom sayısı
- Cevap verilen e-mailler
- Aylık yapılan hayvan aşıları
- Sosyal medya erişim sayıları ve içerikleri

Etki izleme, **sonuçlardaki değişikliğin kurumun eylemlerine atfedilip atfedilemeyeceğini** anlamak için yapılır ve iyi planlanmış bir çalışma tasarımı ve bir başlangıç verisine ihtiyaç duyar. Etkinin izlenmesi uzun vadeli değişimlerin izlenmesi anlamına gelir ve birçok izleme verisinin birleşiminden yapılan analizle mümkündür.

İzlemenin bazı sınırlılıkları / zorlukları vardır. Çok fazla bilgi mevcuttur ve her bilgiyi toplamak ve her şeyi izlemek mümkün değildir, kaynaklar sınırlıdır. STÖ'ler gerçek etkiyi anlamak için hangi bilginin öncelikli toplanması gerektiğine karar vermelidirler.

Farklı bilgiler farklı kanıt düzeylerini oluşturur. Gerçek etkiyi anlamak için bazı bilgiler (örneğin gözleme dayanan bilgiler) kanıt seviyesi düşük bilgilerdir. Bazı bilgilerse (örneğin örnekleme doğru seçilmiş bilimsel araştırmalar) kanıt düzeyi güçlü bilgilerdir.

Her konu hakkında bilgi üretilemeyeceği gibi, dış kaynaklardan da o konuya dair veri bulmak mümkün olmayabilir. Veri yetersizliği izleme için önemli sınırlılıklardan biridir.

SOSYAL ETKİYİ ÖLÇMENİN SINIRLILIKLARI/ ZORLUKLARI NELERDİR?

Sosyal etkiyi ölçmenin ve anlamının bazı sınırlılıkları/ zorlukları vardır. Ortaya çıkan her değişim doğrudan sizin müdahaleniz sonucu gerçekleşmemiş olabilir. Ya da başka faktörlerin devreye girmesiyle olumlu ya da olumsuz sonuçlar ortaya çıkmış olabilir. Etkinizi ölçerken şu ve benzeri soruları göz önünde bulundurmak gerekir:

- ✓ Benim müdahalem (eylem, proje, faaliyet) olmasaydı da kendiliğinden bu değişim olur muydu?
- ✓ Benim müdahalemin dışında başka bir aktörün müdahalesi ne kadar etkili oldu?
- ✓ Benim müdahalem başka bir sorun doğurdu mu?
- ✓ Farklı faaliyetlerimin etkisi toplam amacıma hizmet etti mi?
- ✓ Amaçlanmayan etkiler ortaya çıktı mı?
- ✓ Ülkenin politik ve ekonomik koşulları bu etkinin ortaya çıkması için ne kadar elverişli?
- ✓ Diğer dış koşullar (teknolojinin gelişim, yeni buluşlar vb.) benim dışımda güçlü bir etki yarattı mı?

HANGİ BİLGİYE NASIL ULAŞMALIYIM? VERİ VE BİLGİ TANIMI

Sosyal etkiyi ölçmek için çok çeşitli veri toplanmalı, bu verilerden anlamlı bir bütün oluşturulmalıdır. **Veri (data)** ham, işlenmemiş, bağlamı ve tek başına anlamı olmayan; bağımsız, niceliksel veya niteliksel olabilen her türlü ham bilgidir. Bir olguya ilişkin çeşitli dinamikleri ortaya çıkarmak ve anlamlandırmak amacıyla üretilen, toplanan, organize edilmemiş ve değerlendirilmemiş her türlü bilgidir. Veri, illa ki yazılı ve sözlü ifade olmak zorunda değildir. Şekil, rakam, resim, model ve sembol de veri olabilir.

Bilgi ise işlenmiş, organize edilmiş, bağlamı kurulmuş ve anlamlı hale getirilmiş veriler bütünüdür.³ Bilgi, anlamlı ve bağlamı olan veridir. Örneğin, bir eğitime katılan kadın ve erkek katılımcıların sayısı (7 Erkek, 23 Kadın) tek başına nicel birer veri iken; bu veri başka diğer veri ve bilgilerle bir araya gelerek, o eğitimin konusuna kadınların ilgisinin daha fazla olduğunu söylemeye imkan verebilir.

HANGİ VERİ TOPLAMA ARACINI SEÇMELİYİM?

Projenin, programın, kurumun hedeflerinin belirlenmesiyle birlikte, hedeflenen ve planlanan bu değişimlerin nasıl ve hangi yöntemlerle hayata geçirileceğine bakmak, nasıl ve ne tür veriler toplanması gerektiğini de anlamaya yardımcı olacaktır. Bu aşamada, üç temel soruyla karşılaşılacaktır:

? Verileri kimden / nereden toplamak gerekiyor?

? Ne tür veriler gerekiyor?

? Verileri ne zaman toplamak gerekiyor?

Verilerin toplanacağı kişi veya kurumun, proje ile farklı derecelerde bir yakınlık ve ilişkisinin bulunması gerekmektedir. Bu kişi veya kurumlar, projenin paydaşı olabilir, projenin temas etmek istediği, değişim yaratmayı hedeflediği kitle olabilir veya projenin faaliyet alanıyla ortak amaca hizmet eden, aynı değişim hayali için çalışan bir başka kurum olabilir. Bunun yanında proje sonuçlarından hareketle aksiyon alacak ya da etki etmesi beklenen karar vericiler olabilir.

BİLMEK
İYİ OLABİLİR

Türkiye’de özellikle son 20 yılda, ekoloji, toplumsal cinsiyet, mülteci çalışmaları, çocuk çalışmaları, insan hakları gibi alanlarda oldukça yüklü bir sivil toplum faaliyetinden söz edilebilirken, bu çalışmaların bilgisi aynı oranda üretilmemektedir ve etkisi ölçülmemektedir. Özellikle aşağıdaki konu başlıklarında bilgi üretimine oldukça ihtiyaç bulunmaktadır: STK’ların mevcut durumuna ilişkin veri ve değerlendirmeler, STK’ların medyada temsil biçimleri, STK’ların halkla ilişkiler ve iletişim tecrübeleri, toplumun STK’lara yönelik algı ve yaklaşımları, kamu kuruluşlarının sivil topluma ilişkin algı ve değerlendirmeleri, STK temsilcilerinin sivil toplum dünyası algıları, STK’ların fon veren kurumlara dair algıları, fon veren kurumların destek verdikleri kurumlara dair algıları ve özellikle de bu denli çalışma yapan kurumların ve faaliyetlerin yarattığı sosyal etki.

Bu konularda bilgi üretimine katkıda bulunmak Türkiye sivil toplumunu bütüncül bir şekilde geliştirecek, çalışmaları iyileştirecek, fon veren kurum - destek alan kurum arasındaki güven ilişkisine katkı sağlayacaktır.

Veriler temel olarak nitel ve nicel veri olarak ikiye ayrılmaktadır. Nicel veri, genel olarak değişimin yaşanıp yaşanmadığını ortaya çıkarırken; nitel veri ise ortaya çıkan değişimin nasıl oluştuğunu anlamayı sağlar. Nitel ve nicel veriler birbirini tamamlar. Başarılı bir etki analizinde her iki veri türünün ve toplama aracının birlikte kullanılması önemlidir. Yaratılan sosyal değişim ne tek başına rakamlardan oluşan veri ve bilgilerle ne de bireysel değişim hikayelerle anlatılabilir. İkisini iç içe geçirmek verinin tutarlılığını artıracak, değerlendirmeyi kolaylaştıracak, değişimi daha anlamlı bir şekilde tarif edecektir.

Verilerin toplamazamanınayönelikençokkullanılanhatalıyöntem,veriyifaaliyetlerinsonunda toplayarak ne aşamaya gelindiğine bakılmasıdır. Oysa ki ne aşamaya gelindiğinin anlaşılması için, hangi aşamadan yola çıkıldığını bilmek gerekir. Etkiye ilişkin, elde olan ya da olmayan verilerin toplanması, projenin/programın başlangıç aşamasında gerçekleştirilmelidir. Verilerin ne sıklıkla toplanacağına dair yine belirli bir plan hazırlanmalıdır. Veri toplama sürecinde yararlanıcıların durumları göz önünde bulundurulmalı ve uygulanacak testler faaliyetlerin gerçekleştirilme süreçlerine uygun oluşturulmalıdır.

BİLMEK
İYİ OLABİLİR

Verilerin ne zaman toplanacağı projeye göre çeşitlilik gösterse de, faaliyetlere başlanmadan önce mutlaka veri toplanmalı, mevcut resim çıkarılmalıdır. Fark yaratacak olan ise, programın dahi veriye dayanarak oluşturulmasıdır. Yani henüz ortada bir kurum, program ya da proje yokken yapılacak bir sorun tespiti çalışması ve değişim için ihtiyaç analizi ile, nasıl bir proje yapılması gerektiğini ortaya koymak, faaliyetlerin etkisini maksimize edecek, hayali kurulan sosyal değişim için doğru adımlar atılmasını sağlayacaktır.

Veri toplama araç ve yöntemleri temel olarak aşağıdaki şekilde sıralanabilir:

1

Testler (Tests)

2

Anket (Questionnaire/Survey)

3

Görüşme (Interviews)

4

Gözlem (Observations)

5

Dokümanlar (Documents)

1 - Testler

Herhangi bir konuda bireylerin bilgi, algı, tutum, görüş veya yeteneklerini belirlemeyi ya da mevcut durumlarını tespit etmeyi amaçlayan araçlardır. Sosyal etki ölçümlemede projenin başında ve sonunda uygulanacak ön-son testler oldukça önemlidir.

2 - Anket

Yazılı iletişim yoluyla veri toplama tekniğidir. İnsanların yaşam koşullarını, davranışlarını, inançlarını veya tutumlarını betimleye yönelik sorulardan oluşabilir. Açık ve kapalı uçlu sorular içerebilir. Çevrim içi uzaktan veya yüz yüze uygulanabilir. Geniş bir örneklem boyutuna ulaşmayı sağlayabilir.

3 - Görüşmeler

Nitel bir veri toplama yöntemidir. Araştırmacı, yararlanıcı veya diğer paydaşlarla gerçekleştirebilir. Temelde üç tür olarak yapılandırılmamış, yarı-yapılandırılmış veya tam yapılandırılmış görüşmeler vardır. Birden fazla kişiyle aynı anda yapılan görüşmelere odak grup görüşmeleri denir.

4 - Gözlem

Herhangi bir ortamda mevcut olan ya da oluşması hedeflenen davranış, tutum, söylem ve duygu ifadelerinin, grubun bir parçasıymış gibi katılarak ya da dışarıdan gözlemci kimliğiyle izlenerek ayrıntılı olarak tanımlanmasıdır. İzleme değerlendirme ve sosyal etki ölçme süreçlerinde sıklıkla kullanılan bir yöntemdir. (Araştırmacının proje faaliyetine giderek katılımcıları izlemesi ve notlar alması)

5 - Dokümanlar

Ortaya çıkarılması hedeflenen olgular hakkında veri ve bilgi içeren yazılı materyallerin toplanması ve incelenmesidir. Bu dokümanlar birincil ya da ikincil kaynaklar olabilmektedir. Birincil kaynaklar STÖ'lerin kendilerinin bir saha çalışmasıyla toplandığı kaynaklardır. Sahada yapılan araştırmalar buna örnektir. İkincil kaynaklar başka kurumların ürettiği bilgilerdir. TÜİK istatistikleri, BM kurumlarının istatistikleri, üniversite çalışmaları buna örneklerdir.

Veri toplama yönteminin seçimi, araştırma yöntemine, elde etmek istediğim bulgunun türüne ve örneklem boyutu gibi çeşitli dinamiklere bağlıdır. Bir sosyal etki analiz sürecinde, birden fazla veri toplama aracı birlikte kullanılabilir ve bu değerlendirmenin güvenilirliğini ve tutarlılığını da sağlar. Elbette projenizin sosyal etki yöntemi, ağırlıklı olarak bir tekniğe dayanabilir. Her bir veri toplama aracının, araştırmaya sağladığı şey farklıdır.

ÖRNEKLEMİ NASIL BELİRLERİM?

Sosyal etki analizi yaparken, projenin doğrudan ya da dolaylı olarak etkilediği kitlenin tamamının verisini toplamak çoğunlukla mümkün değildir. Çok büyük zaman, maliyet ve insan emeği kullanılmasını gerektiren veri toplama sürecinde, araştırma evreninde yer alan tüm kişilerin bilgisinin toplanılmasına gerek yoktur. Bu durumda belirli bir örneklem seçilir ve hesaplanır. Temel olarak örneklem, bir sosyal etki analizinde erişmek istediğim bilgi ve bulguya, proje ile etki ettiğinizi düşündüğünüz kitlenin tamamına ulaşamadığı durumda, o kitleyi en iyi temsil edeceği düşünülen rassal seçilmiş, büyüklüğü yeterli olan kümesidir.

Örneklem büyüklüğü, ilgilenilen fenomeni yeterince tanımlayacak ve eldeki araştırma sorusunu ele alacak kadar büyük olmalıdır. Ancak aynı zamanda, büyük bir örneklem, tekrarlayan verilere sahip olma riskini taşır. Nitel araştırmanın amacı bu nedenle doygunluğa ulaşmak olmalıdır. Kullanışlı ve ücretsiz bir

araç olarak Raosoft'un örneklem boyutu hesaplama aracını kullanabilirsiniz (<http://www.raosoft.com/samplesize.html>).⁴ Bu aracı kullanarak, toplam hedef kitlenizle, hangi güven aralığında ve hata payında, kaç kişilik bir örneklem boyutunda çalışmanız gerektiğini otomatik olarak farklı senaryolarda tespit edebilirsiniz.

Raosoft Sample size calculator

What margin of error can you accept? (5% is a common choice) %

What confidence level do you need? (Typical choices are 90%, 95%, or 99%) %

What is the population size? (If you don't know, use 2000)

What is the response distribution? (Leave this as 50%) %

Your recommended sample size is **377**

Online surveys with Yavici have completion rates of 66%!

With a sample size of	100	200	300	400	500	600	700	800	900	1000
Your margin of error would be	9.78%	6.89%	5.62%	4.93%	4.41%	4.00%	3.68%	3.42%	3.21%	3.03%

Save effort, save time. Conduct your survey online with Yavici.

More information

If 50% of all the people in a population of 2000 people drink coffee in the morning, and if you were repeat the survey of 377 people ("Did you drink coffee this morning?") many times, then 95% of the time, your survey would find that between 45% and 55% of the people in your sample answered "Yes".

The remaining 5% of the time, or 1 in 20 survey questions, you would expect the survey responses to more than the margin of error away from the true answer.

When you survey a sample of the population, you don't know that you've found the correct answer, but you do know that there's a 95% chance that you're within the margin of error of the correct answer.

Try changing your sample size and watch what happens to the alternate scenarios. That tells you what happens if you don't use the recommended sample size, and how M.O.E. and confidence level (that 95%) are related.

To learn more 2 you're a beginner, read *Basic Statistics: A Modern Approach* and *The Cartoon Guide to Statistics*. Otherwise, look at the more advanced books.

In terms of the numbers you selected above, the sample size n and margin of error E are given by:

$$x = Z^2 \cdot p \cdot (1-p) \cdot n$$

$$n = \frac{Z^2 \cdot p \cdot (1-p)}{E^2}$$

$$E = \frac{Z \cdot \sqrt{p \cdot (1-p)}}{\sqrt{n}}$$

where N is the population size, p is the fraction of responses that you are interested in, and $Z(100)$ is the critical value for the confidence level c .

If you'd like to see how we perform the calculation, view the page source. This calculation is based on the Normal distribution, and assumes you have more than about 30 samples.

DEĞİŞİM YARATTIĞIMIN KANIT VE İZLERİ NELERDİR? (GÖSTERGELER VE GÖSTERGE TÜRLERİ)

Gerçekleştirilmesi hedeflenen bir değişim fikri hayata geçirildiyse, bu hedeflerin ne ölçüde başarıya ulaştığını görmek için göstergelere ihtiyaç duyulmaktadır. Göstergeler, arzu edilen değişimleri görmemizi sağlayan araçlardır. Başka bir ifadeyle, gösterge, hedefe ne derece ulaşıldığını gösteren, ölçülebilir ve izlenebilir veridir.

Göstergeler ve sonuçlar birbirine karıştırılabilmektedir. Birbirinden ayırt etmek için gösterge ve sonuçları kısaca şu şekilde tanımlayabiliriz. Sonuç, ortaya çıkan değişimlerdir. Gösterge, arzu edilen sonuçlara ne derece ulaşılabildiğini gösteren ölçütlerdir.

Göstergeler, faaliyetler gerçekleştikçe ölçülen ve/veya izlenen şeylerdir. Göstergeler, bir projenin, programın, kurumun hedeflerinin ne kadar başarıya ulaştığını görmemizi sağlayan ölçülebilir somut işaretlerdir. Başarı, değişim veya performansı değerlendirmek için oldukça basit ve güvenilir bir temel sağlar.

Göstergeler nicel (sayısal) ya da nitel (algı ve deneyimler) olabilir. Örneğin nicel bir gösterge, bir eğitim projesinde derse katılım oranları olabilir. Nitel gösterge ise eğitim projesinde kişilerin derslere ilişkin algı, tutum ve davranışlarında meydana gelen değişimler olabilir.

Bazı göstergeler çok tek ve net olabilir. Örneğin derse katılım oranı gibi somut durumların net ve tek bir göstergesi olabilirken (ders yoklama kayıtları), başarı ortalamasının neden düşük olduğu gibi soyut durumların birden çok gösterge olabilir.

İyi bir göstergenin nitelikleri şunlar olabilir:

- ◆ Bağımsız ve nötr olması, artış ya da azalış içermemesi
- ◆ Nesnel olarak doğrulanabilir olması
- ◆ Net ifade içermesi, açıkça tanımlanmış olması
- ◆ Arzu edilen hedeflerle uyumlu olması, konuyla ilgisi bulunması
- ◆ Uluslararası kabul gören SMART standartlarında olması (belirgin, ölçülebilir, ulaşılabilir, gerçekçi, zamanında)
- ◆ Evrensel insan haklarıyla uyumlu olması
- ◆ Bir değişimi anlamak için birden fazla göstergenin tanımlanması

İster nicel olsun ister nitel, tüm göstergelerin doğrulanabilmesi gereklidir. Doğrulama “kanıt” işlevi gören **veri kaynağı**dır. İstatistikler ya da resmi belgeler doğrulama kaynakları olabilir.

Etki/Değişim göstergelerini, çıktı ve sonuç göstergelerinden ayırtmak önemlidir. **Çıktı göstergeleri**, proje faaliyetlerinden veri elde etmeye ve faaliyetlerin ne derece gerçekleştiği hakkında bilgi edinilmesine olanak sağlarken, projelerin izleme sürecine yardımcı olur. Bu nedenle izleme göstergesi ya da süreç göstergesi olarak da adlandırılmaktadır. Çıktı göstergeleri ile proje faaliyetinin gerçekleşip gerçekleşmediği sonucuna varılırken, hedeflenen amacına ulaşip ulaşmadığı bilgisine varılmaz.

Örneğin bir projede gerçekleştirilen faaliyetler olarak, yapılan eğitimlerin sayısı, bu eğitimlere katılım oranları, eğitimde kullanılan dağıtılan materyaller, çıktı göstergeleridir.

Sonuç göstergeleri ise faaliyetlerin arzu edilen hedeflere ya da sonuçlara ulaşip ulaşmadığı, ulaşıldıysa ne derece ulaşıldığı bilgisini gösterirler. Sonuç göstergeleri programın/projenin etkileri sonucu ortaya çıkan değişimlere doğrudan bağlıdır. Örneğin bir projenin faaliyetlerinin, hedef grubunda belirli bir algı, tutum, davranış değişimi yaratması bekleniyorsa, bunu sonuç göstergelerinin ölçmesi gerekmektedir.

Bir programa katılım sağlayanların algı, tutum ve davranışlarını ölçen veriler ve faydalanıcıların programın fayda ve kalitesine ilişkin görüşleri sonuç göstergeleridir. Örneğin mülteci gençlerin sosyal olarak güçlendirilmesini amaçlayan bir programın, faydalanıcıların program sonrası tutum ve davranış biçimlerindeki değişimleri ölçen veriler ve faydalanıcıların projeye yönelik geri bildirimleri sonucu ortaya çıkan veriler, sonuç göstergeleridir.

Sosyal etki nasıl ki bir programın faaliyetlerinin uzun vadede oluşturduğu değişimleri ifade ediyorsa, etki göstergeleri de bu değişimleri ölçmek için kullanılır. Etki göstergesi, proje ya da programın başındaki durum ile programın hedef kitle üzerindeki tüm faaliyetleri gerçekleştikten sonraki durum arasındaki farkın değerlendirilmesini içerir. Bir projenin planladığı sosyal etki hedefine ulaşip ulaşmadığını ölçmek uzun vadeli bir süreçtir.

BİLMEK
İYİ OLABİLİR

Ortak Ölçümlemeden Ortak İstihbarata ve Ortak Aksiyona!

Ortak ölçümleme (shared measurement), benzer konularda ve benzer hedeflere yönelik olarak çalışan, çalışmalarının sonuçları ve etkisi açısından neyin ölçüleceği konusunda ortak bir anlayışa ulaşan ve bunu yapacak sistemleri geliştiren kurum, kuruluş, aktivist ve girişimleri içerir.

Ortak ölçümlemeden elde edilen verilerin, operasyonel olarak, hizmetleri iyileştirmek, politika, kaynak yaratma, savunuculuk ve karar alıcıları etkilemek için stratejik olarak da dahil olmak üzere çok çeşitli şekillerde kullanımları var.

Aynı toplumsal sorunu değiştirmek için çalışan sivil toplum kuruluşları olarak sizler de ortak ölçümleme yaklaşımı geliştirebilir, mevcut araçlara ve bilgilere erişebilir, neyin işe yaradığını, neyin ise etki yaratmaya yardımcı olmadığının istihbaratını tüm paydaşlarınızla paylaşabilirsiniz. Benzer konularda çalışan STK'larla bir araya gelerek ölçeklerinizi, verilerinizi, iyi örneklerinizi ve çıkardığınız dersleri ortak bir istihbarata dönüştürebilir, oradan ortak aksiyonlar alabilirsiniz. (Konuyla ilgili önemli çalışmalar yapan KUSIF'in Ortak Ölçümleme yayınına göz atabilirsiniz. Bkz. Ayşe Seda Müftügil Yalçın, Duygu Güner, (2016), Ortak Ölçümleme: Kadın Alanında Çalışan STK'lar için Ortak Ölçümleme Yaklaşımını Düşünme)

Örnek Gösterge Setleri, Ölçekler ve Bazı İkincil Doğrulama Kaynakları

<https://sosyaletkianalizi.com/gencler/>

<https://toad.halileksi.net/olcek>

<http://www.tuik.gov.tr/Start.do>

<https://ailevecalisma.gov.tr/istatistikler/calisma-hayati-istatistikleri/calisma-genel-mudurlugu-istatistikleri/arabuluculuk-calismalari-istatistikleri/>

<https://data.oecd.org/>

<https://www.ilo.org/global/statistics-and-databases/lang--en/index.htm>

<https://data.worldbank.org/country/turkey?locale=tr>

<https://databank.worldbank.org/reports.aspx?source=2&country=TUR>

<http://data.un.org/>

<https://www.weforum.org/reports/the-global-gender-gap-report-2018>

BİLMEK
İYİ OLABİLİR

Aynı anda hem bir veri analizi hem de veri toplama aracı olarak kullanılabilecek “Erken/Ön Bulgu Toplantısı” araştırma sürecinizde fark yaratacak bir adım olabilir. Araştırmanızın ortasında, tamamlanmasına yakın ya da veri toplama sürecinizi tamamladıktan sonra yapabileceğiniz bu adım, verilerinizin hem güvenilirliğini artıracak hem de yorum gücünüzü güçlendirecektir. Araştırmanızda bir ilerleme kaydettiniz, elinizde bazı veriler, bulgular ve ön-tespitler var. Bu bulgu ve öntespitleri, araştırmanızın ihtiyacına göre hedef kitleniz, kontrol grubunuz, aynı alanda çalışan diğer kurumlar veya uzmanlarla paylaşarak onlara bulgularınızı yorumlatabilirsiniz. Bu size, bulgularınızı teyit etmenizi veya tespitlerinizi gözden geçirmenizi ya da etkinizi anlatırken daha zengin bir yorum yapabilmenizi sağlar. Erken bulguları yorumlatma işlemi en çok odak grup yuvarlak masa görüşmeler aracılığıyla yapılır. Ancak derinlemesine bire bir görüşme yapmak ya da email yoluyla yazılı görüş istemek de mümkündür.

VERİ ANALİZİ NASIL YAPILIR?

Veri analizi; elde edilen bilgilerin tasniflenmesi, ilgili azalış, artış, sapma ve değişimlerin tespit edilmesi, bilgiler arası ilişkilerin kurulması ve bunların farklı bilgilerle kıyaslanarak yorumlanmasıyla yapılır.

Aşağıdaki adımlar takip edilebilir:

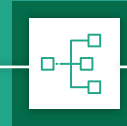
Bilgileri tasnifle
ve kıyasla

Bilgiler üzerine
tartış

Trendleri, eğilimleri
ve örneklemeleri
çıkar

Başlıklar oluştur

Bulgularını ve
sonuçlarını yaz,
görselleştir ve sun

BİLGİLERİ TASNİFLE VE KİYASLA

Bir veri toplama yöntemiyle elinizde birçok nitel ve nicel veri birikebilir. Bu bilgilerin bazı özelliklere göre ayrıştırılması, aynı başlık altına girebileceklerin bir araya getirilmesi iyi olur. Bilgiler konu temelli ayrıştırılabileceği gibi belirli demografik değişkenlere göre de tasniflenebilir. Örneğin pandeminin bir ülkede yaşayanlar üzerindeki etkisine bakmak istiyorsunuz. Pandeminin kadınlar, çocuklar, mülteciler, işsizler gibi farklı gruplar üzerindeki farklı etkilerini tespit etmek için bu grupların verdiği cevapları ayrı bir yerde toplayabilir, farklı grupları birbiriyle kıyaslayabilirsiniz.

BİLGİLER ÜZERİNE TARTIŞ

Elde edilen ham bilgilerin nasıl tasnifleneceğinden, nasıl yorumlanması gerektiğine kadar her aşamada bir tartışma yürütülebilir. Bu tartışmalar veri toplama aşamasında hedef grupla yapılabileceği gibi, tüm veriler toplandıktan sonra projeye dahil olan kişiler ve uzmanlarla da gerçekleştirilebilir.

TRENDLERİ, EĞİLİMLERİ VE ÖRNEKLEMLERİ ÇIKAR

Elinizde verileri sayısallaştırmanız, artışlar, azalışlar, değişimler, tekrar eden ifadeleri bulmanız ve buradan çeşitli yüzdelere ve oranlara erişmeniz gerekir. Örneğin yaptığını bir ön testte ölçtüğünüz bilgiyle son testte ölçtüğünüz bilgi arasında fark var mı? Katılımcıların öğrenme düzeyleri değişmiş mi, bunu tespit etmelisiniz. Eğer insanların sözlü olarak ifadelerine başvuruyorsanız, kimlerin hangi benzer yorumları, ne sıklıkla ifade ettiğine bakarak, ortadaki genel eğilimi açığa çıkarabilirsiniz.

BAŞLIKLAR OLUŞTUR

Ön hazırlık çalışmanızda ilk baştaki varsayımlarınız ve hedeflerin doğrultusunda bir başlıklandırma yapabilirsiniz. Bu başlıklandırma yorumlarınızın belirli temalar etrafında yapılacağını gösterir. Bununla birlikte verileri analzi ettikten sonra bu başlıklandırma elde ettiğiniz yeni bilgilere göre değişecektir. Çalışmanın analiz kısmıyla beraber yeni bir tematik dağılım yapmak da mümkündür.

BULGULARINI VE SONUÇLARINI YAZ, GÖRSELLEŞTİR VE SUN

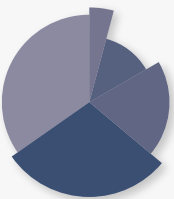
Ortaya çıkan bulgular araştırmanın başlangıcındaki hipotezlerle kıyaslanır ve sonuçlar çıkarılır. Bu esnada öğrenilen dersler, beklenmeyen sonuçlar da not edilir. Bulguların en iyi ve anlaşılır şekilde ifade edilmesi için ise görselleştirme önemlidir. Görselleştirmede çeşitli grafikler kullanılır. Aynı zamanda haritalama, infografik gibi yöntemler de bilgilerin derli toplu anlaşılması için kullanışlı yöntemlerdir.

GÖRSELLEŞTİRMELER NASIL YAPILIR?

Sosyal etki ölçümü sonucunda elde edilen bulguların en iyi anlatım yollarından biri görselleştirme. Görselleştirme grafikler, infografikler, çizimler, haritalar vb. araçlar yoluyla yapılır. Bu görsel araçlar ise, çeşitli programlar aracılığıyla hazırlanabilir. Bu programlar arasında en yaygın kullanılanı exceldir. Excel, hem veri üzerinde istatistiki hesaplamalar yapmanıza hem de elde ettiğiniz veriden çeşitli grafikler hazırlamanıza imkan verir. Burada çeşitli renk ve şekil olanaklarıyla, raporunuza en uygun olan kombinasyonları seçebilirsiniz. Eğer istatistiki hesaplar yapılmayacaksa, hazır veriyi görselleştirmek ve infografikler hazırlamak için kullanışlı birçok başka araç da bulunmaktadır.⁵

Konunun ilgi çekici olup olmamasından öte, göze de hitap eden veriler ve rapor ilgi uyandırır. Fakat bilgiyi görselleştirmek otomatik olarak rapora düzen, okuyucuya ilgi kazandırmaz. Bilginin herkes tarafından kolayca anlaşılabilmesi için doğru görselleştirme yöntemini kullanmak gerekir.

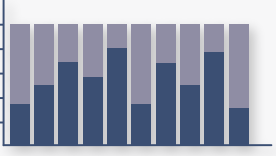
Grafiklerin yoğunluklu olarak kullanım alanları şöyledir:

Pasta Dilimli Grafik

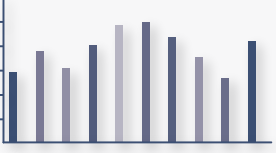
Genel toplam içinde dağılımı görmek için kullanılır.

⁵ Birçok başka özelliğinin yanında grafik ve infografikler hazırlamak için kullanışlı çevrim içi araçlardan biri de Canva'dır. Ayrıca kar amacı gütmeyen tüm sivil toplum kuruluşları, ücretsiz olarak yararlanabilmektedir. (Bkz. <https://www.canva.com/help/article/canva-for-nonprofits>) Son Erişim Tarihi: 21.11.2021

Sütun Grafik

İki veri arasında kıyaslama yapmak için kullanılır.

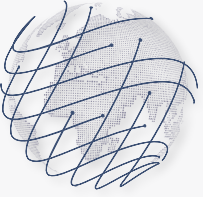
Çubuk Grafik

Gelişme, artış ve azalışları takip etmek için kullanılır.

Nokta Grafik

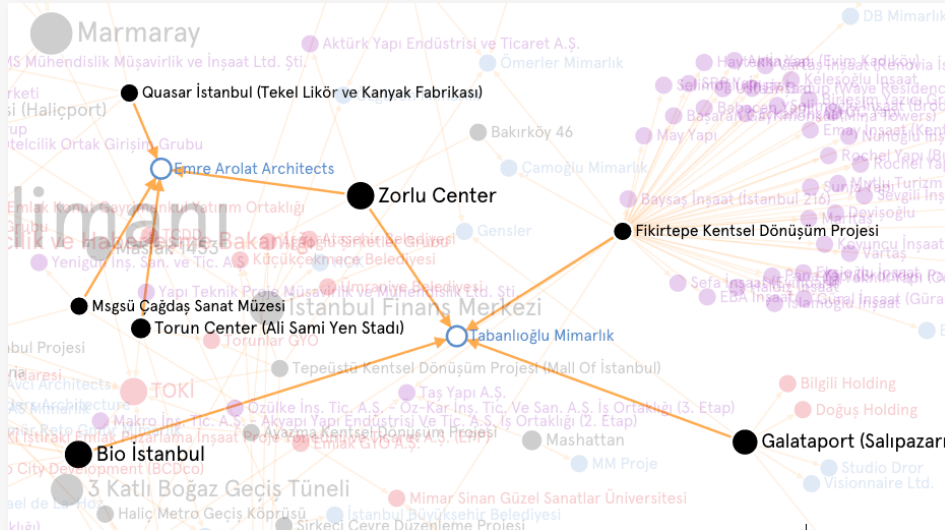
Yoğunlaşma alanlarını görmek için kullanılır.

Haritalama

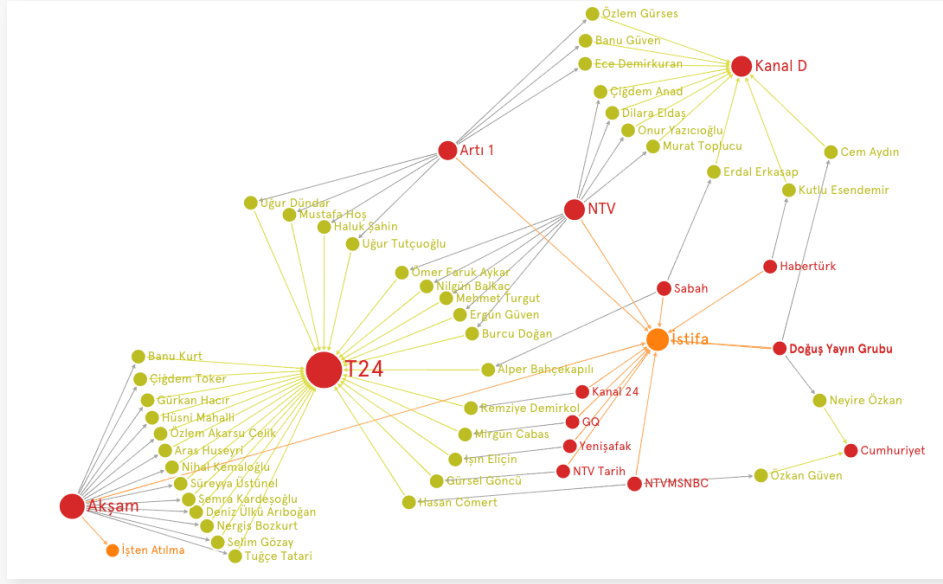
Bir harita üzerinde dağılımları görmek, olaylar, kişiler ve kurumlar arası ilişki ağlarını görselleştirmek için kullanılır.

Mega İstanbul Ağ Haritası

Kaynak: Graphcommons -<https://graphcommons.github.io/hackathons/2015/08/21/istanbulyapisal-gazetecilik-dokumentasyon/>

2013 Sonrası İşinden Olan Gazeteciler Haritası

Kaynak: Graphcommons -<https://graphcommons.github.io/hackathons/2015/08/21/istanbulyapisal-gazetecilik-dokumentasyon/>

RAPOR İÇİN NASIL BİR İÇERİK FAYDALIDIR?

Rapor içeriği raporun sunulacağı kişi ve kuruma göre değişiklik gösterebilir. Bununla birlikte raporların geniş kamuoyu ile paylaşılırken daha kolay okunabilir olması için öne çıkabilecek bazı öneriler şöyle sıralanabilir:

Teknik Olmayan Bir Dil

Sosyal etkinin ölçülmesi bilimsel tekniklerle yürütülen bir araştırma sürecidir. Dolayısıyla hem araştırmanın, hem yöntemin hem de sivil toplum literatürünün gerektirdiği bazı terimlerin kullanılması ve açıklanması gerekecektir. Raporun geniş kamuoyu tarafından okunabilirliğini sağlamak için teknik terimlerin gündelik ifadelerle açıklanması ve örneklerle pekiştirilmesi iyi olacaktır.

Kolay Anlaşılan Grafikler

Grafiklerin hem anlatılmak istenen bulgunun amacına uygun seçilmesi hem de sayısal ve içeriksel olarak karmaşık olmaması raporun kolay okunmasını sağlayacaktır.

İnsan Hikayeleri

Sosyal etki ölçümü insanları ilgilendiren her tür değişimin anlatılması için gerçekleştirilir. Çarpıcı değişim hikayeleri etkilidir ve insanlar üzerinde iz bırakır. Değişimin sayılardan öte olduğunu görmemizi sağlar, insanların duygularına hitap eder ve değişimlerin duygularla da ilişkisini kurar. Ayrıca konunun anlaşılması için de gerçek hayattan örnekler barındırır.

Bol Görsellik

Fotoğraflar, resimler, çizimler hikayeleri güçlendiren en önemli öğelerdir.

Tarihsel Akış ve Kıyaslama

Her değişimin bir önceki dönemle yapılan bir kıyaslamadır. Dolayısıyla hem sayısal verilerin hem de hikayelerin tarihsellik içinde bir kıyaslamayla verilmesi beklenir.

Öğrenilen Dersler

Rapor içerisinde tüm değişim hikayesinde öğrenilen derslerin paylaşılması, olumlu olanlar kadar olumsuz deneyimlere de yer verilmesi raporu okuyanlar açısından oldukça geliştirici olacaktır.

İlham Veren Çıktılar

Değişim hikayelerinin içinde başkalarına ilham verebilecek öğeler vardır. Bu ilham veren çıktıların paylaşılması başka kişi ve kurumları da aksiyon almak için cesaretlendirecektir.

RAPOR İÇİN NASIL BİR AKIŞ HAZIRLANABİLİR?

Raporlamalarda genelde aşağıdaki gibi bir akış tercih edilir. Bununla birlikte bu akış içerisindeki bazı bölümler isteğe göre kullanılmayabilir.

Yönetici Özeti	Genellikle birkaç sayfayı geçmez. Rapor içindeki önemli bulguları içerir, insanların raporu okuması konusundaki iştahını kabartmayı amaçlar.
Önsöz	Raporda emeği olanlara teşekkür edilir. Rapor süreci vb. hakkında bilgi verilir ve öne çıkan bulgudan bahsedilir.
İçindekiler	Sayfa numaralarıyla konu başlıklarının olduğu tablodur.
Giriş	Kurum, kurum hedefi, araştırma arka planı gibi konulardan bahsedilir.
Metodoloji	Bulguların nasıl elde edildiği ve yorumlandığı anlatılır. Farklı metodolojilerden hangisinin neden kullanıldığından bahsedilir.
Bulgular	Temel bulgular hakkında bilgi verilir. Bu bulgular görselleştirilebilir.
Sonuçlar	Bulgular yorumlanır ve elde edilen sonuçlardan bahsedilir.
Öneriler	Sonuçların ardından kurumun gelişmesine yönelik önerilerde bulunulur. Öğrenilen dersler bu bölümde yer alabilir.
Ekler	Araştırmayla ilgili ham data, görüşme listeleri, kullanılan soru formları vb. yer alır.

RAPOR NASIL SUNULUR?

Raporun kimlere sunulacağı ile ilgili bir çalışma yapılır ve raporun sunulacağı paydaşa göre raporlama tarzı değişebilir.

Rapor aşağıdaki paydaşlardan birine ya da birden fazlasına sunulabilir:

Kurum amacının ve faaliyetlerinin iyileştirilmesinde yer alan herkes
(Program Koordinatörleri, Yöneticiler vb.)

Üst Yönetim (İcra Kurulu, Yönetim Kurulu vb.)

Konu hakkında uzmanlığı olan kişiler

Üniversiteler, akademisyenler

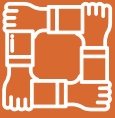
Hedef kitle ve faydalanıcılar

Devlet kurumları

Politik partiler

STK'lar

Diğer Paydaşlar

Medya

Rapor, alanda uzmanlığı ve konuya ilgisi yoğun olan kişilere sunulacak ise detaylı, teknik ve ilgili datalara genişçe yer verilen bir versiyonuyla sunulabilir. Rapor medya ile paylaşılacaksa mutlaka bir özet bülten de gönderilmelidir. Ya da bağışçılar ve sponsorlara sunulan raporda yaratılan değişimin nicel ve nitel boyutları çarpıcı şekilde ortaya konmalıdır.

KAYNAKÇA

- AB TACSO 3 Bölgesel İhtiyaç Analizi Raporu (<http://tacso.eu/wp-content/uploads/2020/09/Regional-CS-Needs-Assessment-Report-2018-2019-final.pdf>)
- AB TACSO 3, Bilgi Aktivizmi, Veri Toplama ve Veri Yönetimi Rehberi, 2021 (<https://tacso.eu/publication-list/two-new-manuals-on-information-activism-data-collection-and-data-management-issued-by-eu-tacso-3/>)
- Vancly, F. 2003 Uluslararası Sosyal Etki Değerlendirmesi İlkeleri. Etki Değerlendirmesi ve Proje Değerleme
- Müftügül Yalçın, A, Güner, D., 2015 Sosyal Etki Ölçümlemesi, KUSİF 4 Adım Yaklaşımı
- Müftügül Yalçın A., Güner D, 2016, Ortak Ölçümleme: Kadın Alanında Çalışan STK'lar için Ortak Ölçümleme Yaklaşımını Düşünme
- YADA Vakfı, 2019, Sivil Toplum Kuruluşları için Sosyal Etki Rehberi
- Frankel, N. Gage A., 2007, M&E Fundamentals, A Self Guided Mini Course
- Shapiro, J., , 2001, Civicus Monitoring and Evaluation Toolkit
- Raosoft Sample Size Calculator, <http://www.raosoft.com/samplesize.html>, Son Erişim Tarihi: 23.11.2021
- Social Value International, A Guide to Social Return on Investment, January 2012 <https://static1.squarespace.com/static/60dc51e3c58aef413ae5c975/t/60f7fa286b9c6a47815bc3b2/1626864196998/The-SROI-Guide-2012.pdf>
- Lumley T., Kail, A., NPC, Theory of Change, The Beginning of Making a Difference https://sosyaletkianalizi.com/wp-content/uploads/2017/11/theory_of_change.pdf, <https://www.thinknpc.org/resource-hub/theory-of-change-the-beginning-of-making-a-difference/>
- EU TACSO 3 Project, Assessment on the State of the Enabling Environment and Capacities of Civil Society against the Guidelines for EU support to Civil Society in Enlargement Region, 2014-2020 for the period 2018-2019 Final Report, <http://tacso.eu/wp-content/uploads/2020/09/Regional-CS-Needs-Assessment-Report-2018-2019-final.pdf>